

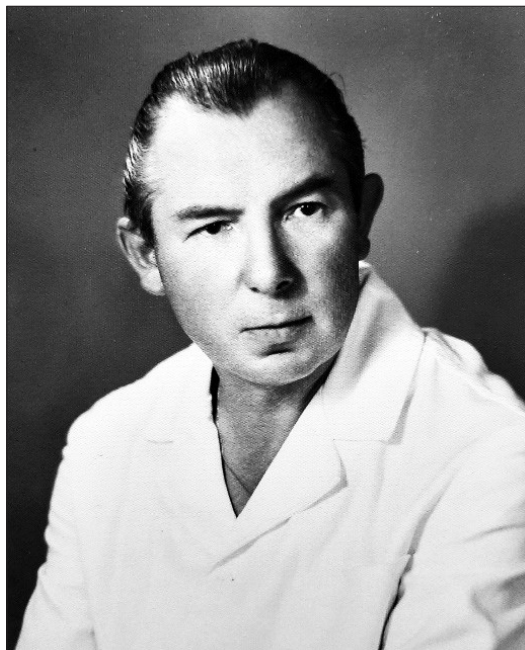
STEFAN KOŚMIDER (1918–2022) – SIERPECKI LEKARZ I DZIAŁACZ SPOŁECZNY

Dnia 5 sierpnia 2022 r., przeżywszy 104 lata, zmarł w Sierpcu doktor Stefan Kośmider – wybitny chirurg, wieloletni dyrektor i budowniczy Szpitala Powiatowego w Sierpcu, społecznik, regionalista, członek Towarzystwa Naukowego Płockiego, koneser sztuki.

Stefan Kośmider urodził się 24 sierpnia 1918 r. we wsi Ułina Mała (woj. małopolskie). W 1937 r. ukończył 8-klasowe Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Miechowie. W szkole średniej angażował się w działalność harcerską. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W związku z wybuchem wojny, po dwóch latach nauki, przerwał studia i rozpoczął pracę w Wolbromiu jako lekarz i kierownik kolumny sanitarnej do spraw zwalczania chorób zakaźnych. W 1942 r. wstąpił do Armii Krajowej, gdzie przyjął pseudonimy: „Jerzy”, „Jerzy Wolbromski”, „Malawski”. Okres okupacji spędził w okręgu krakowskim, pracując w służbie zdrowia, m.in. wykonując szczepienia przeciwko tyfusowi i czerwonce, prowadząc dezynfekcje miejsc, gdzie wykryto chorobę zakaźną. Jednocześnie działał w konspiracji pomagając w zorganizowaniu biura fałszywych przepustek, szkoląc sanitariuszki z sekcji kobiet Armii Krajowej, opiekując się rannymi partyzantami, organizując wyposażenie sanitarne dla leśnych oddziałów Armii Krajowej. W czasie wojny przeszedł od stopnia podchorążego do podporucznika, a w 1945 r. awansował na stopień porucznika. W 2001 r. otrzymał awans na majora Wojska Polskiego¹.

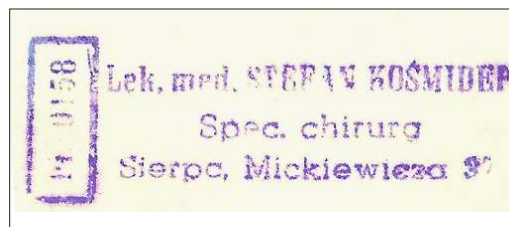
Studia medyczne dokończył na Uniwersytecie w Poznaniu w 1948 r. W Poznaniu też, w kwietniu 1947 r., poślubił poznaną jeszcze w konspiracji Annę Zielnikównę (magistra farmacji). Początkowo pracował jako asystent na oddziale chirurgiczno-ginekologiczno-położniczym w Łęczycy (1947–1949). W latach 1949–1955 powołany został do Wojskowej Służby Zdrowia. W 1952 r. uzyskał specjalizację I stopnia w zakresie chirurgii ogólnej, zaś w 1955 r. w Klinice Chirurgicznej prof. Wiktora Brossa we Wrocławiu, specjalizację II stopnia. W latach 1950–1952 pracował jako starszy lekarz pułku w Kołobrzegu i Gnieźnie, a w latach 1952–1955 jako asystent oddziału chirurgicznego 4. Wojskowego Szpitala Okręgowego we Wrocławiu. Od grudnia 1955 r. do października 1963 r. był dyrektorem i ordynatorem oddziału chirurgiczno-ginekologiczno-położniczego Szpitala Powiatowego

¹ S. Kośmider, *Sto lat mojego życia. Z długiego życia wydarzenia na nowo napisane*, Sierpc 2018, s. 10-11.

Stefan Kośmider w lekarskim fartuchu. Fotografia z archiwum rodziny Kośmidrów przekazana autorce artykułu

w Staszowie. Wykonywał tu zabiegi operacyjne w pełnym zakresie, szkolił nową kadrę lekarzy, a także zainicjował rozbudowę szpitala. Otrzymał wówczas Złoty Krzyż Zasługi i odznakę „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”².

Pieczętka lekarska Stefana Kośmidra
Fot. M. Staniszevska

W październiku 1963 r. przybył wraz z rodziną do Sierpca, gdzie objął stanowisko dyrektora Szpitala Powiatowego po doktorze Feliksie Pokutyńskim i ordynatora oddziału chirurgicznego. Przyjazd do Sierpca doktor uważał za zakończenie wędrówek po całej Polsce. Uczynił to ze względu na dzieci: Bożenę, Marka (Marek Kośmider – w latach 1995–2014 burmistrz Sierpca), Krzysztofa i Joannę. Początkowo myślał o przeniesieniu się do Mławy, gdzie wygrał konkurs na ordynatora oddziału chirurgicznego tamtejszego

² Idem, *Wspomnienia z pracy w staszowskim*, [w:] M. A. Zarębski, *Almanach świętokrzyskich eskulapów*, Kielce 2007, s. 60-69; *Kto jest kim w polskiej medycynie*, Warszawa 1987, s. 327-328.

Stefan Kośmider w 1978 r.
Fot. W. Wiśniewski.

szpitala. Plany te pokrzyżowały problemy zdrowotne i przebyty w lutym 1963 r. zawał serca. Propozycja pracy w Sierpcu stała się początkiem nowego etapu zawodowego w życiu Doktora³.

To właśnie Stefanowi Kośmidrowi sierpecki szpital zawdzięcza rozwój i renomę. Jako dyrektor kierował jego rozbudową – ze 110 łóżkowego do szpitala 330-łóżkowego, zwiększono też liczbę oddziałów szpitala i załogi. Rozbudował także szpitalne zaplecze: pralnię, kuchnię, magazyny, mieszkania dla lekarzy. Stefan Kośmider stworzył w sierpeckiej lecznicy dobrą atmosferę. Motywował personel do podnoszenia kwalifikacji, a lekarzy do zdobywania specjalizacji. Szpital słynął ze wspaniałych efektów leczenia, a szczególnie z udanych, niezwykle trudnych operacji. Doktor sprowadzał do szpitala nową aparaturę, narzędzia, wdrażał nowe techniki operacyjne. Jednocześnie sam operował. Liczba pacjentów przebywających w szpitalu w ciągu roku wynosiła nawet 6-7 tysięcy, zaś operacji w szerokim zakresie przeprowadzano około 1000⁴.

Doktor Kośmider przeprowadził wiele spektakularnych operacji, o których rozpisywała się prasa w całej Polsce. Jeden z najbardziej głośnych przypadków to przysycie odciętej ręki 45-letniemu pacjentowi w 1972 roku. Operacja zakończyła się sukcesem, a ręka mężczyzny przez wiele lat właściwie funkcjonowała⁵. Inny przypadek to zszycie rozległej rany

³ S. Kośmider, *To był nasz drugi dom*, rozm. H. Giżyńska-Burakowska, „Sierpecka Fara” 2000, nr 3, s. 4-5.

⁴ Idem, *Sto lat mojego życia...*, s. 12; B. Korcz-Grodzicka, *Sierpecka służba zdrowia w latach 1945–1974*, „Notatki Płockie” 1974, nr 3, s. 27-32.

⁵ K. Kostrzewa, *W powiatowym szpitalu to są lekarze!*, „Trybuna Ludu” 1972, nr 311 z 6 listopada 1972, s. 3.

serca u młodego chłopaka⁶. Gdy Doktor Kośmider odchodził ze stanowiska dyrektora, na każdym oddziale był już specjalista drugiego stopnia. Wyszkolił 6 specjalistów chirurgii II stopnia i 12 specjalistów stopnia pierwszego. Jako dyrektor Szpitala Powiatowego w Sierpcu Stefan Kośmider pracował do 1973 r., a do 1985 r. jako Ordynator Oddziału Chirurgicznego. W roku 2000, mając 82 lata przeszedł na zasłużoną emeryturę⁷.

Stefan Kośmider był także współorganizatorem i wykładowcą w sierpeckim Pomaturalnym Studium Pielęgniarskim, gdzie od 1974 r. uczył anatomii, chirurgii i fizjologii⁸.

Był człowiekiem wielce zaangażowanym w życie społeczności każdej z miejscowości, w której mieszkał i pracował. Został m.in. członkiem miejskich i powiatowych rad narodowych w Staszowie i Sierpcu. Jako radny w kadencji w latach 1965–1969 koncentrował się na działaniach związanych z rozbudową szpitala oraz forsowaniu kwestii związanych z opieką lekarską mieszkańców Sierpca⁹.

Od 1954 r. był członkiem Towarzystwa Chirurgów Polskich, od 1956 r. Polskiego Towarzystwa Lekarskiego (zasiadał w Zarządzie Okręgu Związku w Warszawie, Kielcach, Płocku), od 1981 r. członkiem Staszowskiego Towarzystwa Kulturalnego i wielu innych¹⁰.

Także od samego początku swej bytności w Sierpcu Stefan Kośmider ogromnie angażował się w jego życie społeczne i kulturalne. Już w 1977 r. został wpisany do Księgi Zasłużonych dla Miasta Sierpca. Od 1980 r. był członkiem i aktywnym działaczem Towarzystwa Naukowego Płockiego. Jako intelektualista angażował się w projekty sierpeckiego Oddziału TNP, w latach 1986–1990 pełnił funkcję jego wiceprzewodniczącego. Wielokrotnie wygłaszał też dla członków TNP prelekcje, wzbogacone pokazami slajdów i fotografii, a będące przejawem jego szerokich zainteresowań podróżniczych. W kwietniu 1987 r. swój odczyt zatytułował *Ślady polskości we Włoszech i w Watykanie*, w grudniu 1988 r. opowiadał o *Śladach polskiej kultury w Wilnie*, w maju 2005 r. wygłosił zaś obszerny wykład *Historia sierpeckiego szpitala w latach 1928–1985*¹¹.

⁶ S. Kośmider, *Pamiętam. Z dziejów sierpeckiego szpitala 1928–2013*, Sierpc 2014, s. 207-233; Idem, *To był nasz drugi dom...*, s. 4-5.

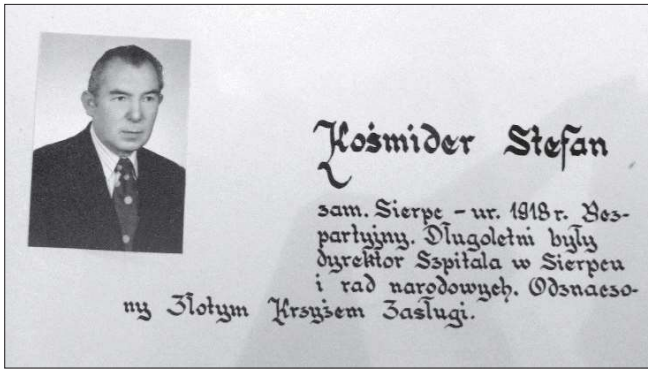
⁷ *Kto jest kim...*, s. 327.

⁸ S. Kośmider, *Sto lat mojego życia...*, s. 12.

⁹ I. Radomska, *Stefan Kośmider – sierpecki lekarz i społecznik*, „Bieżące Zeszyty Historyczne” 2019, nr 33, s. 126.

¹⁰ *Kto jest kim...*, s. 327.

¹¹ *Księga Zasłużonych dla Miasta Sierpca: My, Wy, Oni, czyli płockie personalia*, „Tygodnik Płocki” 1989, nr 15, s. 12; *100 lat sierpeckiego Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego*, red. H. Piekarska, Sierpc 2011, s. 153-231.

Wpis w Księdze Zasłużonych dla miasta Sierpca z 1977 r.
Fot. M. Staniszewska

W 1985 r. Stefan Kośmider stanął na czele Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Muzeum w Sierpcu. Celem Towarzystwa było kształtowanie opinii publicznej w środowisku Sierpca i rejonu, popularyzacja zbiorów sierpeckiego Muzeum i Parku Etnograficznego oraz jego działalności naukowej, oświatowej, a także organizowanie spotkań i odczytów popularno-naukowych¹².

Znaczącą aktywnością Stefana Kośmidra był Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, w którego pracach brał czynny udział od lat 90. XX wieku. W 1991 r. przyczynił się do ufundowania sztandaru Sierpeckiego Obwodu Armii Krajowej. W przestrzeni Sierpca powstało z inicjatywy Doktora i innych członków Związku wiele miejsc pamięci. Był jednym z pomysłodawców powstania pomnika Ofiar Katynia, który w formie potężnego głazu znajduje się od 1992 r. w Parku im. Solidarności w Sierpcu. Ta inicjatywa realizowana była od początku lat 90., a jej sfinalizowanie wymagało ogromnego nakładu pracy i zaangażowania. Początkowe prace Komitetu Budowy Pomnika polegały na zbiorce pieniędzy i gromadzeniu dokumentacji o ofiarach Katynia pochodzących z Sierpca i okolic. Uroczyste poświęcenie potężnego kamienia, złożonego jako podstawa pomnika dokonano 17 września 1992 r., natomiast uroczyste odsłonięcie Pomnika Ofiar Katynia nastąpiło rok później, w rocznicę wybuchu II wojny światowej¹³.

Stefan Kośmider wraz z Henrykiem Gutowskim i Andrzejem Olechowskim oraz innymi członkami sierpeckiego Oddziału Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej był inicjatorem nadania Szkole Podstawowej nr 2 w Sierpcu imienia Armii Krajowej oraz wybudowania przy szkole pomnika „Żołnierzom Września 1939 i Armii Krajowej w Hołdzie”. Sfinalizowanie tych działań poprzedziły liczne

¹² G. Radomski, *Sierpc i ziemia sierpecka w Polsce Ludowej i w III Rzeczypospolitej*, [w:] *Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej*, red. M. Chudzyńska, Sierpc 2003, s. 547.

¹³ M. Wiśniewska, *Samorząd miasta Sierpca w latach 1990-2002*, [w:] *Dzieje Sierpca...*, s. 584.

Stefan Kośmider podczas wykładu o historii sierpeckiego szpitala, maj 2005 r.
Fot. z Archiwum sierpeckiego Oddziału TNP

przygotowania społeczności szkolnej. Doktor brał udział w spotkaniach z młodzieżą, wśród której popularyzował wiedzę o konspiracji lat II wojny światowej, uczestniczył też w szkolnych uroczystościach patriotycznych. W dniu nadania szkole imienia w czerwcu 1997 r. był jednym z ojców chrzestnych szkolnego sztandaru. Ze Szkołą Podstawową nr 2 był bardzo zżyty, dlatego gdy w 2018 r. obchodził swoje 100. urodziny szkolna społeczność przygotowała dla Jubilata urodzinową uroczystość¹⁴.

Również z inicjatywy Stefana Kośmidra i Światowego Związku Żołnierzy AK obwód Sierpc, upamiętniono w Sierpcu pobyt generała Władysława Andersa w marcu 1939 r. wraz z Nowogródzką Brygadą Kawalerii. Na plebanii przy kościele św. Ducha we wrześniu 1998 r. odsłonięto pamiątkową tablicę, która o tym wydarzeniu przypomina (generał podczas swojego pobytu w Sierpcu nocował w owym budynku)¹⁵.

Za swą długoletnią pracę Stefana Kośmidra odznaczono m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Armii

¹⁴ 90 lat minęło... Szkoła Podstawowa nr 2 w Sierpcu – historia i współczesność, red. I. Radomska, Sierpc 2007, s. 190; M. Dramińska, E. Kaliszewska, I. Radomska, *Naszym patronem Armia Krajowa*, „Nasz Sierpc” 1997, nr 37-38, s. 20; I. Radomska, A. Urbańska, *100-lecie Przyjaciela Szkoły Stefana Kośmidra*, „Kurier Sierpecki” 2018, nr 18, s. 5; S. Kośmider, *Szkoła Podstawowa nr 2 w Sierpcu ma swój sztandar, imię i pomnik*, „Nasz Sierpc” 1997, nr 37-38, s. 21.

¹⁵ M. Ł., *Generał Władysław Anders w Sierpcu*, „Nasz Sierpc” 1998, nr 4, s. 20-21.

Stefan Kośmider w 2018 r.
Fot. M. Staniszevska

Krajowej, Odznakami „Zasłużony Lekarz PRL”, „Zasłużony dla Województwa Warszawskiego”. W roku 1993 otrzymał medal „Zasłużony dla Miasta Sierpca”¹⁶.

Stefan Kośmider był człowiekiem wielu pasji i zainteresowań. Lubił dobre książki, był znawcą sztuki i historii. Swoim bogatym księgozbiorem od czasu do czasu dzielił się z miejscowymi bibliotekami. Uwielbiał fotografować, dokumentować każdy aspekt swej działalności. Dzięki tej pasji dysponował obszernym archiwum z miejsc swojej pracy, co zresztą pokazał w wydawanych po 2000 roku książkach. Doktor słynął też ze znakomitych nalewek, którymi obdarowywał bliższych i dalszych znajomych. Receptury na nie opracowywał samodzielnie¹⁷. Pasjonował go podróż, zarówno po Polsce, jak i świecie. Potrafił opowiadać o nich ze swadą i znanstwem. Szczególnie wspominał Grecję, Węgry, Hiszpanię, Portugalię, Włochy, pielgrzymkę do Ziemi Świętej. W jego

¹⁶ M. Wiśniewska, *Zasłużeni dla miasta Sierpca: Stefan Kośmider*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2010, nr 1, s. 44.

¹⁷ M. Wiśniewska, *Stefan Kośmider*, [w:] *100 lat sierpeckiego Oddziału...*, s. 277-280; *Wspomnienia o doktorze Stefanie Kośmidrze*, „Ekstra Sierpc” 2022, nr 116, s. 5.

pamięci na zawsze pozostanie spotkanie z Ojcem Świętym Janem Pawłem II, a także wrażenia i przemyślenia z pobytu w Ziemi Świętej: *Wszystko, co widziałem w Ziemi Świętej przerastało moje wcześniejsze wyobrażenia na ten temat, chwytano za serce i powodowało głębokie przeżycia*, mówił w jednym z wywiadów¹⁸.

Marzeniem Stefana Kośmidra było zamieszkać na wsi, najlepiej w leśniczówce. W zawodzie chirurga było to niemożliwe. Całe zawodowe życie był „pod telefonem”, blisko szpitala. Mawiał: *Pewne wartości muszą być stałe i wiodące: praca, wiara w człowieka, odpowiedzialność, tolerancja. I nie dać się zwariować przy różnych zawirowaniach*¹⁹.

Po przejściu na emeryturę Stefan Kośmider zajął się pamiętnikarstwem oraz sagą rodzinną. Był autorem kilku obszernych publikacji dostępnych dla bliskiego kręgu rodziny i przyjaciół²⁰.

Doktor przeżył ponad wiek – był równolatkiem niepodległej Polski. Stał się świadkiem i uczestnikiem wydarzeń historycznych, a jednocześnie sam przeszedł do historii jako wybitny specjalista-chirurg, a także jako ogromnie szanowany, zacny, dystyngowany Człowiek. Wartości, które Doktor wyznawał – „Być człowiekiem i widzieć człowieka”²¹ oraz osiągnięcia na niwie zawodowej, zaangażowanie w życie lokalnej społeczności i empatia w stosunku do drugiego człowieka sprawiły, że stał się jednym z największych autorytetów w dziejach Sierpca i ziemi sierpeckiej.

Doktor Stefan Kośmider zmarł 5 sierpnia 2022 roku. Spoczął na cmentarzu komunalnym w Sierpcu. W dniu pogrzebu, w imieniu członków Towarzystwa Naukowego Płockiego, zmarłego pożegnała dr Henryka Piekarska.

Magdalena Staniszevska

¹⁸ S. Kośmider, *Ścieżki, po których chodził Chrystus*, rozm. H. Giżyńska-Burakowska, „Sierpecka Fara” 2000, nr 4, s. 4-5.

¹⁹ S. Kośmider, *Mam własną receptę na życie*, rozm. H. Piekarska, „Kurier Mazowiecki” 1993, nr 24, s. 8.

²⁰ Do szerszego obiegu (w postaci darowizn dla bibliotek czy osób prywatnych) trafiły jedynie opracowania *Pamiętam. Z dziejów sierpeckiego szpitala 1928–2013* (Sierpc 2014) – bezcenna i szczegółowa monografia sierpeckiej placówki oraz *autobiografia Sto lat mojego życia* (Sierpc 2018).

²¹ S. Kośmider, *Boję się małych ludzi*, rozm. H. Piekarska, „Sierpeckie Rozmaitości” 1993, nr 12-13, s. 10.

Bibliografia

Źródła

Księga Zasłużonych dla Miasta Sierpca

Opracowania

90 lat minęło... Szkoła Podstawowa nr 2 w Sierpcu – historia i współczesność, red. I. Radomska, Sierpc 2007.

- 100 lat sierpeckiego Oddziału Towarzystwa Naukowego Płockiego, red. H. Piekarska, Sierpc 2011.
- S. Kośmider, *Pamiętam. Z dziejów sierpeckiego szpitala 1928–2013*, Sierpc 2014.
- S. Kośmider, *Sto lat mojego życia. Z długiego życia wydarzenia na nowo napisane*, Sierpc 2018.
- Kto jest kim w polskiej medycynie*, Warszawa 1987.
- G. Radomski, *Sierpc i ziemia sierpecka w Polsce Ludowej i w III Rzeczypospolitej [w:] Dzieje Sierpca i ziemi sierpeckiej*, red. M. Chudzyński, Sierpc 2003.
- M. A. Zarębski, *Almanach świętokrzyskich eskulapów*, Kielce 2007.

Artykuły

- M. Dramińska, E. Kaliszewska, I. Radomska, *Naszym patronem Armia Krajowa*, „Nasz Sierpc” 1997, nr 37-38, s. 20.
- B. Korcz-Grodzicka, *Sierpecka służba zdrowia w latach 1945–1974*, „Notatki Płockie” 1974, nr 3, s. 27-32.
- K. Kostrzewa, *W powiatowym szpitalu to są lekarze!*, „Trybuna Ludu” 1972, nr 311 z 6.11.1972, s. 3.
- S. Kośmider, *Szkoła Podstawowa nr 2 w Sierpcu ma swój sztandar, imię i pomnik*, „Nasz Sierpc” 1997, nr 37-38, s. 21.
- S. Kośmider, *Ścieżki, po których chodził Chrystus*, rozm. H. Giżyńska-Burakowska, „Sierpecka Fara” 2000, nr 4, s. 4-5.
- S. Kośmider, *To był nasz drugi dom*, rozm. H. Giżyńska-Burakowska, „Sierpecka Fara” 2000, nr 3, s. 4-5.
- S. Kośmider, *Boję się małych ludzi*, rozm. H. Piekarska, „Sierpeckie Rozmaitości” 1993, nr 12-13, s. 10.
- S. Kośmider, *Mam własną receptę na życie*, rozm. H. Piekarska, „Kurier Mazowiecki” 1993, nr 24, s. 8.
- M. Ł., *Generał Władysław Anders w Sierpcu*, „Nasz Sierpc” 1998, nr 4, 20-21.
- My, Wy, Oni, czyli płockie personalia*, „Tygodnik Płocki” 1989, nr 15, s. 12.
- I. Radomska, A. Urbańska, *100-lecie Przyjaciela Szkoły Stefana Kośmidra*, „Kurier Sierpecki” 2018, nr 18, s. 5.
- I. Radomska, *Stefan Kośmider – sierpecki lekarz i społecznik*, „Biezuńskie Zeszyty Historyczne” 2019, nr 33, s. 126.
- M. Wiśniewska, *Zasłużeni dla miasta Sierpca: Stefan Kośmider*, „Sierpeckie Rozmaitości” 2010, nr 1, s. 44.
- Wspomnienia o doktorze Stefanie Kośmidrze*, „Ekstra Sierpc” 2022, nr 116, s. 5.